

เอกสฺมี หิ สมเย อายสฺมา สารีปุตฺโต วุตฺตวสฺโส จาริกํ ปกฺกมิตฺกามิ ภควนฺตํ อาปฺจุจิตฺวา วนฺทิตฺวา อตฺตโน ปริวารเณ สหฺมึ นิฆมฺมิ ๑

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ. พระสารีบุตร ผู้มีอายุ ผู้มีพรรษาอันอยู่จำแล้ว เป็นผู้ใคร่เพื่ออันหลักไป สู่ที่จาริก (เป็น) ทูลลาแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว ออกไปแล้ว กับ ด้วยปริวาร ของตน ๑

อณฺเณปิ พหุ ภิกฺขุ เถรํ อนุคฺจํสิสุ ๑

อ. ภิกษุ ท. ผู้มาก แม่เหล่านั่น ไปตามแล้ว ซึ่งพระเถระ ๑

เถโร จ นามโคตฺตวเสน ปญฺญาเยมาเน ภิกฺขุ นามโคตฺตวเสน กเถตฺวา นิวตฺเตติ ๑

ก็ อ. พระเถระ กล่าวแล้ว ด้วยสามารถแห่งชื่อและโคตร กะภิกษุ ท. ผู้ปรากฏอยู่ ด้วยสามารถแห่งชื่อและโคตร (ยังภิกษุ ท. เหล่านั้น) ย่อมให้กลับ ๑

อณฺเณปิ นามโคตฺตวเสน อปากฺโข ภิกฺขุ “อโห วต มํปิ นามโคตฺตวเสน ปคฺคณฺหนโต กเถตฺวา นิวตฺเตยฺยาติ ๑

อ. ภิกษุ ผู้ไม่ปรากฏแล้ว ด้วยสามารถแห่งชื่อและโคตร รูปใดรูปหนึ่ง (คิดแล้ว) ว่า “โอหนอ (อ. พระเถระ) กล่าวยกย่อง อยู่แล้ว แม่ซึ่งเรา ด้วยสามารถแห่งชื่อและโคตร (ยังเรา) ฟังให้กลับ” ดังนี้ ๑

เถโร มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส อนฺตรํ ตํ น สลฺลภฺเขสิ ๑

อ. พระเถระ ไม่กำหนดแล้ว (ซึ่งภิกษุ) นั้น ในระหว่าง แห่งหมู่แห่งภิกษุใหญ่ ๑

โสปิ “อณฺเณ วีย ภิกฺขุ มํ น ปคฺคณฺหาตีติ เถเร อาฆาตํ พนฺธิ ๑

(อ. ภิกษุ) แม่ นั้น คิดแล้ว ว่า “(อ. พระเถระ) ย่อมไม่ยกย่อง ซึ่งเรา ราวกะว่า (ยกย่องอยู่) ซึ่งภิกษุ ท. เหล่าอื่น” ดังนี้ ผูกแล้ว ซึ่งความอาฆาต ในพระเถระ ๑

เถรสฺสปี สงฺฆาฏิกณฺเณ ตสฺส ภิกฺขุโน สรีรํ ฝุสิ ๑

อ. มุมแห่งผ้าสังฆาฏี แม่ของพระเถระ ถูกต้องแล้ว ซึ่งสรีระ ของภิกษุ นั้น ๑

เตนาปิ อาฆาตํ พนฺธิเยว ๑

(อ. ภิกษุ นั้น) ผูกแล้ว ซึ่งความอาฆาต แม่ (ด้วยเหตุ) นั้นนั่นเทียว ๑

โส “อิทานิ เถโร วิหารูปจารี อติกุญโธ ภวิสสตีติ ฌตฺวา สตุถารํ อุปสงกมิตฺวา “อายุสฺมา มํ ภนฺเต สารีปุตฺโต ‘มฺหากํ อคฺคสาวโกมฺหีติ กณฺณสงฺขลํ ภินฺทนฺโต วย ปหริตฺวา อภฺขมาเปตฺวา ว จาริกํ (P66) ปกฺกนฺโตติ อาห ๑

(อ. ภิกษุ) นั้น รู้แล้ว ว่า “ในกาลนี้ อ. พระเถระ เป็นผู้ก้าวล่วงแล้ว ซึ่งอุปจารแห่งวิหาร จักเป็น” ดังนี้ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบพูลแล้ว ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. พระสารีบุตร ผู้มีอายุ ประหารแล้ว ซึ่งข้าพระองค์ รวากะว่า ทำลายอยู่ ซึ่งหมวกแห่งหูก ไม่ (ยังข้าพระองค์) ให้อดโทษแล้วเทียว หลีกไปแล้ว สู่ที่จาริก (ด้วยความสำคัญ) ว่า ‘(อ. เรา) เป็นอัครสาวก (ของพระองค์) ย่อมเป็น’ ดังนี้” ดังนี้ ๑

สตฺถา เถรํ ปกฺโกสาเปสิ ๑

อ. พระศาสดา (ทรงยังบุคคล) ให้เรียกมาแล้ว ซึ่งพระเถระ ๑

ตสฺมี ขณฺเ มหามัคคัลลนตฺเถโร จ อานนฺตเถโร จ จินฺตสุ “อมฺหากํ เขมฺมจฺภาตฺรา อิมสฺส ภิกฺขุโน อุปปฏฺฐากวํ สตฺถา โน น ชานาติ, สีนฺหาทํ ปน นหาเปตฺกามิ ภวิสสตี, ปริสํ สนนฺิปาเตสฺสามาติ ๑

ในขณะ นั้น อ. พระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะด้วย อ. พระเถระชื่อว่าอานนท์ด้วย คิดแล้ว ว่า “อ. พระศาสดา ย่อมไม่ ทรงทราบ ซึ่งความที่แห่งภิกษุ นี้ เป็นผู้อันพี่ชายผู้เจริญที่สุด ของเรา ท. ไม่ประหารแล้ว หามิได้, แต่ว่า (อ. พระศาสดา) เป็นผู้ทรงใคร่เพื่ออัน (ยังพี่ชายผู้เจริญที่สุด ของเรา ท.) ให้บันลือ บันลือเพียงดังสีหะ จักเป็น, (อ. เรา ท.) ยังบริษัท จักให้ประชุมกัน” ดังนี้ ๑

เต กุณฺจิกหตฺถา ปริเวณฺทวารานิ วิวริตฺวา “อภิกฺขมถายสฺมนฺโต, อภิกฺขมถายสฺมนฺโต, อิทานิ อายุสฺมา สารีปุตฺโต ภควโต สมนฺฺชา สีนฺหาทํ นทิสสตีติ มหาภิกฺขุสงฺฆํ สนนฺิปาเตสุ ๑

(อ. พระเถระ ท. สอง) เหล่านั้น ผู้มีกุญแจในมือ เปิดแล้ว ซึ่งประตูแห่งบริเวณ ท. (กล่าวแล้ว) ว่า “ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ. ท่าน ท.) จงออกไป, ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ. ท่าน ท.) จงออกไป, ในกาลนี้ อ. พระสารีบุตร ผู้มีอายุ จักบันลือ บันลือเพียงดังสีหะ ต่อพระพักตร์ ของพระผู้มีพระภาคเจ้า” ดังนี้ ยังหมู่แห่งภิกษุใหญ่ ให้ประชุมกันแล้ว ๑

เถโรปิ อาคณฺทฺวา สตุถารํ วนฺทิตฺวา นิสิติ ๑

แม้ อ. พระเถระ มาแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว ๑

อถ นํ สตฺถา ตมตฺถํ ปุจฺจติ ๑

ครั้งนั้น อ. พระศาสดา ตรัสถามแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น (กะพระเถระ) นั้น ๑

เถโร “นาย ภิกขุ มยา ปทโณติ อวตวาว อตฺตโน คุณถถ กถณโต “ยสฺส ฐน ภนเต กาเย กายคตา สติ อญฺญจิตา อสฺส, โส อธิ อญฺญตํ สพฺรหมจารี อาสชช อปฺปณฺนิสฺสชช จาริกํ ปกฺกเมยยาติ วตฺวา “เสยฺยถาปิ ภนเต ปจฺฉิมํ สฺสจฺฉิ นิกฺขิปนฺติ อสฺสจฺฉิ นิกฺขิปนฺติตฺถาติหา นเยน อตฺตโน ปจฺฉิมจิตฺตตณฺจ อาโปเตชาวาโยโร หรณจณฺทาลกุมารกอุสภจฺฉินฺนวิสาณสมจิตฺตตณฺจ อหิกฺกณปาทีหิ วีย อตฺตโน กาเยน อญฺญิยนณฺจ เมทกถาลิกา วีย อตฺตโน กายสฺส ปรีทรณณฺจ ปกาเสสิ ฯ

อ. พระเถระ ไม่กราบทูลแล้วท้าว ว่า “อ. ภิกขุ นี้ อันข้าพระองค์ ประหารแล้ว หามีได้” ดังนี้ เมื่อกราบทูล ซึ่งวาจาเป็น เครื่องกล่าวซึ่งคุณ ของตน กราบทูลแล้ว ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. สติ อันไปแล้วในกาย เป็นคุณชาติ (อันภิกษุ) ใด ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว ในกาย พึงเป็น แน่, (อ. ภิกษุ) นั้น กระทบกระทั้งแล้ว ซึ่งสพฺรหมจารี รูปใดรูปหนึ่ง (ในพระศาสนา) นี้ ไม่สละคืนแล้ว พึงหลีกไป สู่ที่จาริก” ดังนี้ ประกาศแล้ว ซึ่งความที่แห่งตนเป็นผู้มีจิตเสมอดด้วยแผ่นดินด้วย ซึ่งความ ที่แห่งตนเป็นผู้มีจิตเสมอดด้วยน้ำและไฟและลมและผ้าเป็นเครื่องนำไปซึ่งธุลีและเด็กน้อยของคนจันทาลและโคผู้ตัวมี เขาอันขาดแล้วด้วย ซึ่งความอึดอัด ด้วยกาย ของตน รวากะ (อ. ความอึดอัด) (ด้วยชาคศพ ท.) มีชาคศพแห่งงูเป็นต้น ด้วย ซึ่งการบริหาร ซึ่งกาย ของตน รวากะ อ. ถาดแห่งมันชั้นด้วย โดยนัย มีคำ ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ. ชน ท.) ย่อมทั้ง ซึ่งวัตถุอันสะอาดบ้าง ย่อมทั้ง ซึ่งวัตถุอันไม่สะอาดบ้าง บนแผ่นดิน แม้นใด” ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อิมาทิ จ ปน นวทิ อุปมาทิ เถโร อตฺตโน คุณถถ กถณเต, นวสฺส วาเรสุ อุทกปริยนตํ กตฺวา มหาปจฺฉิมํ กมฺปิ ฯ
ก็แล ครั้นเมื่อพระเถระ กล่าวอยู่ ซึ่งคุณ ของตน ด้วยอุปมา ท. แก่ เหล่านี้, อ. แผ่นดินใหญ่ กระทำ ซึ่งที่สุตรอบแห่งน้ำ ห้วนไหวแล้ว ในวาระ ท. แม้แก่ ฯ

โรหิรณจณฺทาลกุมารกเมทกถาลิกโปมานมฺปน อาหรณกาเล ปุณฺณชฺชนภิกฺขุ อสฺสณฺนิ สนฺธาเรตุํ นาสฺสขีสุ, ขีณาสวานํ ธมฺมสํเวโค อุทปาติ ฯ

ก็ ในกาลเป็นที่นำมา ซึ่งอุปมาด้วยผ้าเป็นเครื่องนำไปซึ่งธุลีและเด็กน้อยของคนจันทาลและถาดแห่งมันชั้น ท. อ. ภิกษุผู้ เป็นปุณฺณชชน ท. ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันทรงไว้พร้อม ซึ่งน้ำตา ท., อ. ธรรมสังเวช ได้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระขีณาสพ ท. ฯ

เถโร อตฺตโน คุณถถ กถณเตเยว, อพฺภาจิกฺขณภิกฺขุโน สกฺลสฺสโร ทาโท อุปฺปชฺชติ ฯ

ครั้นเมื่อพระเถระ กล่าวอยู่ ซึ่งคุณ ของตนนั้นท้าว, อ. ความเร่าร้อน เกิดขึ้นแล้ว ในสรีระทั้งสิ้น ของภิกษุผู้กล่าวต่อ ฯ

โส ตาวเทว (P67) ภควโต ปาเทสุ นิปตฺติววา อฏฺฐพฺภกฺขานโอสํ ปกาเสตฺวา อจฺจยํ เทเสสิ ฯ

(อ. ภิกษุผู้กล่าวต่อ) นั้น หมอบลงแล้ว ไกลพระบาท ท. ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในขณะนั้นนั้นท้าว ประกาศแล้ว ซึ่งโทษ ในเพราะการกล่าวด้วยคำอันไม่มีแล้ว แสดงแล้ว (ซึ่งโทษ) อันเป็นไปล่วง ฯ

สตถา เถร อามนเตตวา “สารีปุตต ขมาทิ อิมสฺส โมฆปริณสฺส โทสํ, ยาวสฺส สตฺตชา มุทฺธา น ผลิสฺสตีติ อาห ๖

อ. พระศาสดา ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งพระเถระ ตรัสแล้ว ว่า “ดูก่อนสารีบุตร (อ. เถอ) จงอด ซึ่งโทษ แก่บุรุษผู้เปล่า นี้ -
อ. คีรีชะ (ของบุรุษผู้เปล่า) นั้น จักไม่แตก โดยส่วนเจ็ด เพียงใด - เพียงนั้น” ดังนี้ ๖

เถโร อุกกุฏิกํ นิสิติตวา อญฺชลี ปคฺคยฺห “ขมามหํ ฆนฺเต ตสฺส อายสฺมโต, ขมตุ จ เม โส อายสฺมา, สเจ มยฺหํ โทโส อตฺถิติ อาห ๖

อ. พระเถระ นั่งแล้ว กระโหย่ง ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี กราบทูลแล้ว ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. ข้าพระองค์ ย่อมอด โทษ (แก่ภิกษุ) ผู้มีอายุ นั้น, อนึ่ง (อ. ภิกษุ) ผู้มีอายุ นั้น จงอดโทษ แก่ข้าพระองค์, ถ้าว่า อ. โทษ ของข้าพระองค์ มีอยู่ ไชรั” ดังนี้ ๖

ภิกฺขุ กถยีสฺส “ปสฺสณฺทนิ อาวุโส เถรสฺส อโนมฺมคฺคณฺตํ, เหวรูปสฺส นาม มุสาวาเทน อพฺภาจิกฺขนกฺสฺส ภิกฺขุโน อปริ อปฺปมตฺตกมฺปิ โกปิ วา โทสํ วา อกฺตวา สยเมว อุกกุฏิกํ นิสิติตวา อญฺชลี ปคฺคยฺห ขมาเปตีติ ๖

อ. ภิกษุ ท. กล่าวแล้ว ว่า “ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ. ท่าน ท.) จงดู ซึ่งความที่แห่งพระเถระเป็นผู้มีคุณอันไม่ต่ำทราม ในกาลนี้, (อ. พระเถระ นั้น) ไม่กระทำแล้ว ซึ่งความโกรธ หรือ หรือว่า ซึ่งความประทุษร้าย แม้อันมีประมาณน้อย ในเบื้องบน แห่งภิกษุ ผู้กล่าวตู่ ด้วยการกล่าวเท็จ ชื่อผู้มีอย่างนี้เป็นรูป นั่งแล้ว กระโหย่ง ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี (ยังภิกษุผู้กล่าวตู่ นั้น) ย่อมให้ออดโทษ เองนั้นเทียว” ดังนี้ ๖

สตฺถา ตํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว กิ กเถถาติ ปุจฺจิตฺวา, “อิทฺหนาม ฆนฺเตติ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว สกฺกา สารีปุตฺตสฺสทิสานํ โกปิ วา โทสํ วา อูปฺปาเหตุํ, มหาปจฺจิสฺสํ ภิกฺขเว อินฺทขิลสฺสทิสํ ปสฺสนฺนุทฺตรทสฺสทิสณฺจ สารีปุตฺตสฺส จิตฺตฺนติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆณฺฑิตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

อ. พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว นั้น ตรัสถามแล้ว ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. (อ. เถอ ท.) ย่อมกล่าว (ซึ่งเรื่อง) อะไร” ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ. ข้าพระองค์ ท.) (ย่อมกล่าว ซึ่งเรื่อง) ชื่อนี้” ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. (อันใคร ๆ) ไม่อาจ เพื่ออันยังความโกรธ หรือ หรือว่า ยังความประทุษร้าย ให้เกิดขึ้น (แก่ภิกษุ ท.) ผู้เช่นกับด้วยสารีบุตร, ดูก่อนภิกษุ ท. อ. จิต ของสารีบุตร เป็นเช่นกับด้วยแผ่นดินใหญ่ (ด้วย) เป็นเช่นกับด้วยเสาเขื่อน (ด้วย) เป็นเช่นกับด้วยห้วงแห่งน้ำอันใสแล้วด้วย (ย่อมเป็น)” ดังนี้ เมื่อทรงสืบต่อ ซึ่งอนุสนธิ แสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า